

- Л. С. Волинець, Л. П. Гурковська, І. В. Савчук. – Київ : К.І.С., 2011. – 132 с.
2. Журавлева Т. М. Помощь детям – жертвам насилия / Т. М. Журавлева, Т. Я. Сафонова, Е. И. Цымбал. – М. : Генезис, 2006. – 112 с.
3. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. Орлов А. Б. Психологическое насилие в семье – определение, аспекты, основные направления оказания психологической помощи / А. Б. Орлов // Психолог в детском саду. – 2000. – № 2–3. – С. 182–187
5. Сімейний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 10 січ. 2002 р. № 2947-III. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.

СІМЕЙНЕ НАСИЛЛЯ ЯК ПРИРОДА ЛЮДСЬКИХ СТОСУНКІВ

*Шрам І. І.
м. Полтава*

Анотація. В статті розглянуті основні причини, механізми виникнення явища насилля в сімейному середовищі та заходи, що сприятимуть зменшенню даної тенденції серед українського населення.

Ключові слова: насилля, агресор, причини насилля, мотиваційна поведінка, індивідуальний рівень насилля.

В Україні проблема насильства над дитиною в сім'ї тривалий час не була предметом спеціальних досліджень соціологів, психологів та соціальних працівників. Однак, практика останніх років доводить концептуальне осмислення цього питання на науковому та державному рівні.

Свідченням цього є ряд теоретичних напрацювань Алексеевої Л. С. Сафоновой Т. Я., Максимовой Н. Ю. та прийняття законодавчої бази, і створення кризових центрів роботи з тими, хто потерпає від насильства в родині. Мінакова К. визначає домашнє насилля – як проблему, що часто замовчується сім'ями. Але від мовчання ситуація не вирішується, а навпаки – образи переростають у бійки, тривожність – у депресію, страх – в апатію [3]. Насильство над дітьми виникає в результаті наявності в дорослих негативних моральних якостей, конфліктів у сім'ї, незадоволення дорослими своїм способом життя, соціальним станом, відсутністю роботи тощо. Жорстокість може бути проявом психічного захворювання батьків чи інших кривдників [5]. Дитина найбільше може стати жертвою, тому що вона не може себе захистити.

У ставленні до дітей чоловіки і жінки здійснюють акти насильства однаковою мірою [6]. Попри те, що і чоловіки час від часу стають об'єктами насильства, увагу громадськості більше привертають факти насильства стосовно жінок, що зумовлено такими чинниками:

- чоловіки, порівняно з жінками, більш схильні до тяжких актів насильства (побиття, використання вогнепальної та холодної зброї);
- насильство з боку чоловіка потенційно небезпечніше для об'єкта насильства, що зумовлено його фізичною силою;
- акти насильства, здійснені чоловіком, мають тенденцію до повторення;

Нерідко акти насильства здійснюються щодо вагітних жінок [2]. Жінки потерпають від чоловіків-кривдників, а діти потерпають як від чоловіків так і від жінок – жертв домашнього насильства. Так утворюється страшний ланцюг насильства. Це слід пояснити жінкам, які потерпіли, тоді вони в більшості випадків припиняють насилля над своїми дітьми. Насильство старших дітей над молодшими здійснюється як відображення ситуації «батько - мати». Старші діти відчували смак влади. Вони

вважають, що свою владу, свої переваги над слабшими слід використовувати. Жорстоке поводження з дітьми – це феномен, існування якого відоме з моменту появи історичних записів людства і яке, мабуть очевидно, існуватиме завжди. Зв'язано це з тим, що насильство – це не тільки соціальне явище, але та етимологія, що тісно пов'язана з природою людини [6].

Основні причини насилля Алан Дженкінс класифікував на чотири рівні:

- Пояснення причин насилля розміщені у внутрішньому світі агресора;
- Причини насилля у відносинах агресора з іншими людьми;
- Причини агресії витікають з історії життя і психологічного розвитку агресора;
- Причини насилля в культурі суспільства.

Розглянемо причину насилля на індивідуальному рівні, адже науковці і самі агресори в першу чергу приписують мотивам своїх вчинків внутрішнім механізмам та процесам особистості. В таких випадках агресію вважають особистісними або психопатологічними порушеннями. Жорстоке відношення часто розглядають як результат гніву або збудження, що вважається природними проявами. В таких випадках постає питання відповідальності за власні вчинки, наскільки людина контролює свої дії незалежно від інтенсивності почуттів. На індивідуальному рівні людині, що здійснює акт насилля не вистачає сили «контролювати імпульсну поведінку». В таких людей «низький поріг чутливості», «низька толерантність» до стимулів. Даний факт пояснює обмежені можливості зупинити насилля, тому, що поведінка агресора не піддається управлінню і контролю. У більшості агресорів і їх поведінці зустрічається низька самооцінка, почуття неадекватності, страх виявитися слабким з усім тим, що пов'язано з маскулітністю (мужністю). У агресора є чіткі уявлення яким повинен бути чоловік, жінка, діти, як повинні вести себе батьки, а як, діти, – зазвичай їх очікування є нереалістичні. Таким чином вони стають залежними емоційно від своїх близьких, при цьому відчувають невпевненість і відчуття загрози, недовіру, що підкріплюється ревнощами і сильними відчуттями командувати і контролювати усіх членів сім'ї [1].

Основними формами жорстокого поводження з дітьми є: фізичне, сексуальне, емоційне (психологічне) насильство і зневага, нехтування, основними потребами дитини.

Про поширеність жорстокого поводження з дітьми можна судити по такому показнику як кількість батьків, протягом року, які були позбавлені батьківських прав. Кількість таких дітей збільшилася за 5 років в 3 рази. За той же проміжок часу число дітей, що відбираються щорічно у батьків без позбавлення останніх їх батьківських прав, виросло в 2 рази. Цей показник відображає як число дітей, що піддалися жорстокому поводженню так і випадки зневаги основними потребами дітей. Неухильно росте число «соціальних сиріт» – дітей, що залишилися без піклування батьків. Якщо в 1992 р. їх було враховано 428, 4 тис., то в 2000 р. офіційні дані дають 662, 5 тисячі. У процесі і після насильства у дитини розвивається первинна реакція на травму – хворобливі фізичні і емоційні явища, які залежно від характеру і тривалості дії, віку дитини, її особливостей, можуть мати різний ступінь вираженості і спектри проявів.

Насильство часто супроводжується дуже важкими наслідками. Найтяжчими з них є, наприклад, гвалтування а також психічні травми, які можуть деформувати всю структуру особистості дитини. Наслідки цієї травми часто впливають на те, якою буде доля людини, насамперед у сфері інтимно-особистісних і шлюбних взаємин. Крім того, дитина може відчувати провину через те, що не спромоглася на відсіч, довіряла насильнику, поведилася «знадливо». Часто це призводить до втечі підлітка з дому, вживання алкоголю, наркотиків, щоб угамувати біль та образу. Нерідко психічні травми можуть деформувати всю структуру особистості дитини, її майбутні інтимно-особистісні та шлюбні стосунки [2].

Робота з дітьми, що піддалися сімейному насильству перш за все полягає у тому щоб провести діагностичне обстеження сім'ї з метою встановлення причин наявних порушень у дитини, яке може здійснювати соціальний педагог. Серед цих причин можуть бути алкоголізм, наркоманія, домашнє насильство або психічні захворювання, які, можливо, зажадають вживання екстрених заходів для забезпечення безпечних умов для дитини. З іншого боку, причиною насильства над дитиною може бути низька батьківська ефективність, відсутність навиків виховання і спілкування з дитиною, але батьки готові до зміни своєї поведінки по відношенню до дітей і йдуть на співпрацю.

Окреслення глибини проблеми насильства, його впливу на життя людини раніше було спрямоване здебільшого на фізичні аспекти. Розгляд цих проблем крізь призму психосоціальних наслідків спрямований на розвиток нових перспектив її поділення. Це доводить необхідність організації конструктивнішого підходу до системи підтримки жертв сімейного насилля що включає би форми та методи роботи і стратегій допомога потерпілим від сімейного насилля.

Тому до вирішення проблеми сімейного насилля необхідно підходити конструктивно, шукаючи найоптимальніші способи вирішення цієї проблеми, комплексно застосовуючи їх і лише тоді можна буде досягнути ефективних результатів.

Список використаної літератури

1. Алан Дженкінс «Приглашение к ответственности» (Invitation to Responsibility), 2001 Далвич-центр <http://lynden.livejournal.com> 231
2. Городяненко В. Г. Соціологія. Київ: Видавничий центр «Академія», 2002. – 457 с.
3. Мінакова К. Основні соціально-педагогічні та психологічні характеристики жінки - жертви сімейного насилля // Соціальна педагогіка. – 2005. – №2. – С. 43–47
4. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / За заг. ред. проф. І. Д. Звереві. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.
5. Соціальна педагогіка: теорія і технологія: Підручник У За заг. ред. проф. І. Д. Звереві. – К.: Центр учбової літератури, 2006. – 316 с.

ПСИХОЛОГІЧНЕ НАСИЛЬСТВО

*Удовиченко А. В.
м. Полтава*

У постмодерній культурній критиці насилля як явище розглядають здебільшого крізь призму політичного та функціонування влади, а також у контексті психоаналізу мистецтва і комунікативної практичної філософії. Проте насильство як дія – реальна проблема, з якою люди зіштовхуються щодня. Насильство набирає різних форм з огляду на те, які динаміки взаємозалежності у стосунках між людьми.

«Насильство» як поняття асоціюється найперш із фізичною агресією. Проте сприймання насильства винятково як завдання фізичних ушкоджень не вичерпне. Менш помітні, але не менш шкідливі такі види насилля, як сексуальне, економічне та психологічне. Психологічне насильство, на відміну від фізичного, сексуального чи економічного, набагато важче ідентифікувати через низку особливостей, які розглянемо далі.

Під психологічним насиллям мається на увазі вплив на близьку людину з метою встановити контроль за її поведінкою і ствердити свою владу над нею. Психологічне насильство може бути скрізь, де є близькі стосунки чи авторитет однієї людини для іншої. Наприклад, однокласники, однокурсники, співробітники, вчителі, керівники можуть вчиняти психологічне насильство, адже мають авторитет, жертва змушена з ними спілкуватися; хоча такі стосунки не обов'язково близькі в сенсі «інтимні, довірливі» чи «сімейні».

Феномен психологічного насилля робить видимим низку інших проблем, які